

Noordlaren ligt op een van de hoogste plekken van de Hondsrug. Aan de rand van het dorp staat de rustiek gelegen dertiende-eeuwse kerk van Noordlaren. De directe opvolger van een twaalfde-eeuwse houten kerk. Patroonheilige van de kerk was de heilige Bartholomeus.

Bouwgeschiedenis

De kerk kent verschillende bouwfasen. Zo rond 1200 kreeg het houten schip een smaller, rechtgesloten bakstenen koor. Het koor behoort daarmee tot de vroegste baksteenbouw in Groningen. Niet veel later volgde de toren die, evenals het koor, vrijstaand van het houten schip werd gebouwd. In het eerste kwart van de 13e eeuw werd het koor verhoogd en werd de eerste fase van het stenen schip tussen koor en toren voltooid ter vervanging van het houten kerkschip. Het schip werd bijna twee keer breder dan het koor. In het tweede kwart van de 13e eeuw werden schip en toren verhoogd. De vier maal versneden steunberen, drie stuks aan zowel de noord- als de zuidzijde, dateren ook uit die periode.

Ook daarna werd de kerk nog meerdere keren aangepast. De belangrijkste wijziging waren de verhoging van de toren en van het koor in de 15e eeuw. Het koor kreeg toen spitsboogvensters en een kruisribgewelf, dat mogelijk in de plaats kwam van een ouder meloengewelf (dat is een koepelgewelf samengesteld uit acht bolvormige segmenten; schematisch lijkt het op een halve meloen). Een andere belangrijke wijziging vond plaats bij de reformatie rond 1600, toen de kerk geschikt werd gemaakt voor de protestantse eredienst. Daartoe werden onder meer de altaren uit de kerk gesloopt.

Opvallende zaken, naast de littekens van de verbouwingen, zijn de dichtgemetselde noord- en zuidingang waarbij vooral de eerste opvalt met zijn getrapte rechthoekige omlijsting. De toren wordt geleed door laatromaanse spaarvelden aan drie zijden en een grotere vlakke geleding met galmgaten aan noord- en zuidzijde daarboven. De toren is gedekt met een zadeldak met bovenop een fraaie smeedijzeren standaard met een paard in galop als windvaan. De klok uit 1721 is gegoten door Titie Goossens.

Interieur

Het witgeschilderde interieur is stemmig en wordt geaccentueerd door de traditioneel blauwgroen geschilderde houten balkenzoldering, de zandstenen tegels in verschillende tinten grijsrood en het warme bruin van banken en kansel. Het enkele schip van twee traveeën wordt gescheiden van het veel smallere koor door een spitse triomfboog en een strook baksteen tussen de tegels van schip en koor. Van de drie romaanse vensters in het koor is alleen het venster aan de noordkant intact gebleven en eind 20e eeuw voorzien van gebrandschilderd glas, de schutpatroon Bartholomeus voorstellend. Tijdens de restauratie in de jaren '70 van de vorige eeuw werden resten van een schildering boven de triomfboog ontdekt, vermoedelijk Christus en de twaalf apostelen voorstellende. Het gaat hier om een secco (muurschildering op een droge ondergrond) dat zich over de hele muurbreedte uitstreckte. Ongeveer een vijfde van dit secco werd gereconstrueerd door de restaurateur Lammert Muller, die de schildering deels aanvulde: slechts een klein deel is origineel.

De kansel is typisch 17e-eeuws met de getordeerde zuilen op de zes hoeken van de kuip. De vlakke panelen daartussen zijn onversierd. De onderkuip wordt omsloten door ingezwenkte korbelen die eindigen in een bloemknop. De kansel wordt afgedekt door een klein zeshoekig klankbord.

In 1876 verving De firma Van Oeckelen het oude Lohmanorgel uit 1820 door een orgel op een balustrade over de gehele breedte van de kerk, rustend op enkele gemarmerde Ionische zuilen. De orgelkast heeft fraai gesneden vleugelstukken en wordt bekroond door engelen met bazuinen en siervazen. Het oude orgel werd overgeplaatst naar de Ebbingekerk in Groningen,